

Asia C-422/23 [Daka]ⁱ

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

10.7.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Sąd Najwyższy (Puola)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

3.4.2023

Valittaja:

T.B.

Muut asianosaiset:

C.B. ja

D.B.

Kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian kohde

Yhteisen omaisuuden jakaminen ja perinnönjako

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

SEUT 267 artikla – SEU 19 artiklan 1 kohta, luettuna yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklan kanssa – Oikeussuojakeinon puuttuminen sellaista päätöstä vastaan, jolla tuomari määrätään ilman hänen suostumustaan toimimaan tietyksi ajaksi vuodessa toisessa jaostossa, joka on käsittelee toisenlaisia asioita – Kysymys, onko tuomioistuin, jonka kokoonpanoon kuuluu tällainen tuomari, jolla ei ollut mahdollisuutta riitauttaa määräämisestä tehtyä päätöstä, riippumaton ja puolueeton tuomioistuin, joka on etukäteen lailla perustettu

ⁱ Tämän asian nimi on kuvitteellinen nimi. Se ei vastaa oikeudenkäynnin minkään asianosaisen todellista nimeä.

Ennakkoratkaisukysymykset

1) Onko tilanteessa, jossa kansallisessa lainsäädännössä säädetään, että kansallisen viimeisen oikeusasteen tuomari (Sąd Najwyższy [ylin tuomioistuin] tuomari) voidaan määrätä tämän tuomioistuimen johtavan presidentin (ylimmän tuomioistuimen ensimmäinen presidentti) harkinnanvaraisella päätöksellä ilman kyseisen tuomarin suostumusta tietyksi ajaksi vuodessa siirtymään tämän tuomioistuimen jaostosta, jossa hän tavanomaisesti ratkaisee asioita koulutuksensa ja pätevyytensä mukaisesti, tämän tuomioistuimen toiseen jaostoon, joka on toimivaltainen toisenlaisissa asioissa kuin ne, joita tämä tuomari on tähän asti käsitellyt, SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, tulkittava siten, että siinä edellytetään, että määräämisen kohteena olevalla tuomarilla on oltava hänen riippumattomuutensa ja itsenäisyytensä suojaamiseksi mahdollisuus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon määräämispäätöstä vastaan riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen menettelyssä, joka täyttää perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklan vaatimukset?

2) Onko SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, tulkittava siten, että jäsenvaltion viimeisen oikeusasteen tuomioistuin (Sąd Najwyższy [ylin tuomioistuin]), jonka kollegiaaliseen kolmen tuomarin kokoonpanoon kuuluu kaksi tuomaria, jotka tuomioistuimen johtava presidentti on määrännyt ilman heidän suostumustaan heidän vakituisesta jaostostaan tässä tuomioistuimessa tämän tuomioistuimen käsiteltävässä asiassa toimivaltaiseen jaostoon ilman, että heillä oli tätä ennen mahdollisuus riitauttaa määräämispäätös puolueettoman ja riippumattoman tuomioistuimen menettelyssä, joka täyttää perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklan vaatimukset, ei ole riippumaton, puolueeton ja etukäteen lailla perustettu tuomioistuin, joka takaa yksityishenkilölle tehokkaan oikeussuojan unionin oikeuteen kuuluvilla aloilla?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

19 artiklan 1 kohdan toinen alakohta, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa; perusoikeuskirjan 48 artikla

Viitatu kansalliset oikeussäännöt

Puolan tasavallan perustuslaki (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej), 186 §:n 1 momentti

Ylimmästä tuomioistuimesta 8.12.2017 annettu laki (Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym), 3 §, 10 §:n 1 momentti, 23, 24 ja 25 §, 26 §:n 1 momentti, 27a ja 35 §

Puolan tasavallan presidentin 14.7.2022 antama asetus ylimmän tuomioistuimen työjärjestyksestä (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 14 lipca 2022 r. Regulamin Sądu Najwyższego), 80 §:n 12 momentti

Yleisten tuomioistuinten järjestämisestä 27.7.2001 annettu laki (Ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych), 22a §

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Ylimmässä tuomioistuimessa vireillä olevan kassaatiovalituksen teki menettelyn osapuoli T.B. ja se koskee Sąd Okręgowy w Poznaniu (Poznanin alueellinen tuomioistuin, Puola) 9.9.2019 antamaa ratkaisua, joka annettiin C.B:n hakemuksesta yhteisen omaisuuden jakamiseksi ja perinnönjaon tekemiseksi. T.B. ja D.B. osallistuivat asian käsittelyyn.
- 2 Kassaatiovalitusta ratkaisemaan määrättiin 2.3.2023 tehdyllä päätöksellä Sąd Najwyższyn siviilijaoston kolmen jäsenen kokoonpano, johon kuului tuomareita, joista kaksi (Sąd Najwyższyn tuomari B.B. ja Sąd Najwyższyn tuomari M.P.) ovat Sąd Najwyższyn tuomareita työ- ja sosiaaliturva-asioiden jaostossa, jonka toimivaltaan kuuluvat riita-asiat, joiden kohde on täysin erilainen kuin käsiteltävässä asiassa ja niissä asioissa, joissa siviilijaosto on toimivaltainen.
- 3 Sąd Najwyższyn ensimmäisen presidentin virassa oleva tuomari määräsi Sąd Najwyższyn tuomarit B.B:n ja M.P:n sanamuodoltaan samanlaisilla 15.2.2023 tekemillään päätöksillä (nro 25/2023 ja nro 28/2023) Sąd Najwyższyn siviilijaostoon ajanjaksolle 1.4.2023–30.6.2023. Tämä määrääminen tapahtui ilman kyseisten tuomareiden suostumusta ja heitä kuulematta. Siviilijaostoon määräämisen jälkeen Sąd Najwyższyn tuomareita B.B. ja M.P. ei vapautettu tuomiovallan käyttämisestä (tavanomaisessa laajuudessa) siinä jaostossa, johon he varsinaisesti kuuluvat.
- 4 Pääasiallinen oikeusperuste kyseiselle määräämiselle on ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain 35 §:n 3 momentti, jonka mukaan Sąd Najwyższyn ensimmäinen presidentti voi määrätä (ylimmän tuomioistuimen) tuomarin ratkaisemaan tiettyä asiaa toisessa jaostossa ja jos tuomari suostuu, tietynsi ajanjaksoksi toiseen jaostoon. Tuomaria ei voida määrätä toiseen jaostoon ilman hänen suostumustaan yli kuudeksi kuukaudeksi. Tuomari pysyy sen ajanjakson päättymisen jälkeen, joksi hänet on määrätty toiseen jaostoon, toimivaltaisena hänelle tässä jaostossa jaetuissa asioissa niiden käsittelyn loppuun saattamiseen asti.
- 5 Ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain 35 §:n 3 momentissa ei säädetä nimenomaisesti, että päätös tuomarin määräämisestä toiseen jaostoon olisi perusteltava. Päätökset Sąd Najwyższyn tuomareiden B.B. ja M.P. määräämisestä siviilijaostoon eivät sisällä tällaisia perusteluja. Tiedotusvälineiden mukaan päätösten taustalla oli halu tukea siviilijaoston henkilöstöä jaostossa vireillä olevien asioiden käsittelyruuhkan pienentämiseksi. Ennakkoratkaisua pyytävän

tuomioistuimen mukaan tämä perustelu on virheellinen, koska syy asioiden käsittelyn ruuhkautumiseen Sąd Najwyższyn siviilijaostossa on ensi sijassa niin sanottu oikeuslaitosuudistus, joka toteutettiin Puolassa viime vuosina. Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin katsoo kuitenkin, ettei siviilijaoston käsittelyruuhkaa poisteta sillä, että tähän jaostoon määrätään tuomareita, jotka kuuluvat varsinaisesti Sąd Najwyższyn muihin jaostoihin eivätkä yleensä toimi tuomareina asioissa, jotka kuuluvat siviilijaoston toimivaltaan, vaan pikemminkin sillä, että tähän jaostoon nimitetään tuomareita säännösten mukaisesti ja perustuslain (Konstytucja) mukaisesti muodostetun kansallisen tuomarineuvoston (Krajowa Rada Sądownictwa) pyynnöstä.

- 6 Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen mukaan käsiteltävässä asiassa on ratkaisevaa, että sekä kokoonpanoa koskevan päätöksen että Sąd Najwyższyn tuomareiden B.B. ja M.P. määräämistä Sąd Najwyższyn siviilijaostoon koskevan päätöksen ovat antaneet henkilöt, jotka nimettiin Sąd Najwyższyn tuomareiksi olosuhteissa, jotka vastaavat asian W.Ż. (C-487/17) olosuhteita, jolloin tähänastisen oikeuskäytännön valossa tuomioistuin käsittelyt, joihin tällaiset henkilöt osallistuvat, ovat joko pätemättömiä tai loukkaavat ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen 6 artiklassa vahvistettua asianosaisen oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Lisäksi kansallisen tuomarineuvoston päätös, jonka nojalla näiden henkilöiden nimittämistä Sąd Najwyższyn tuomareiksi koskevat hakemukset oli esitetty Puolan tasavallan presidentille, kumottiin lainvoimaisesti merkityksellisiltä osin 6.5.2021 annetulla Naczelny Sąd Administracyjny (ylin hallinto-oikeus) tuomiolla asiassa II GOK 2/18. Tämän vuoksi Sąd Najwyższyn siviilijaoston täysistunto esitti 2.9.2021 antamallaan päätöksellä Euroopan unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksiä tämän kumoamisen vaikutuksista ja näiden Sąd Najwyższyn tuomareiden nimittämismenettelyssä tapahtuneiden oikeudenloukkausten vaikutuksista. Unionin tuomioistuin ei ole vielä antanut tuomiota asiassa C-658/22, joka saatettiin vireille tällä päätöksellä.
- 7 Käytännössä tuomarin määrääminen Sąd Najwyższyn toiseen jaostoon on oikeastaan harkinnanvarainen päätös. Ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain tai muun lain säännöksissä ei säädetä nimenomaisesti tällaisen päätöksen tuomioistuinvalvonnasta. Tätä ei muuta myöskään se, että eräät siviilijaostoon määrättyistä tuomareista ovat yrittäneet riitauttaa päätökset heidän määräämisestään kansallisessa tuomarineuvostossa. Ensiksi kansallinen tuomarineuvosto ei ole tuomioistuin eikä oikeuslaitos myöskään näiden käsitteiden laajimman mahdollisen tulkinnan mukaan. Toiseksi, kuten Sąd Najwyższyn, unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, kansallinen tuomarineuvosto, joka muodostettiin kansallisesta tuomarineuvostosta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta 8.12.2017 annetun lain (Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw) säännösten mukaisesti, ei ole riippumaton ja puolueeton elin.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteista

- 8 Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen epäilyt koskevat ensiksi sitä, onko tilanteessa, jossa kansallisessa lainsäädännössä säädetään mahdollisuudesta määrätä ylimmän tuomioistuimen tuomari, joka hoitaa virkaansa tietyissä asioissa toimivaltaisessa tämän tuomioistuimen jaostossa, ilman hänen suostumustaan toiseen ylimmän tuomioistuimen jaostoon, joka on toimivaltainen toisenlaisissa asioissa, Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, tulkittava siten, että tuomarilla, joka on määrätty ylimmän tuomioistuimen toiseen jaostoon, on oltava riippumattomuutensa ja itsenäisyytensä suojaamiseksi tehokas oikeussuojakeino määräämistä koskevaa päätöstä vastaan riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen menettelyssä, joka täyttää perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklan vaatimukset.
- 9 Toiseksi nämä epäilyt koskevat sitä, onko kansallinen viimeisen oikeusasteen tuomioistuin (ylin tuomioistuin), jonka kolmen tuomarin kokoonpanoon kuuluu kaksi tuomaria, jotka ylimmän tuomioistuimen ensimmäinen presidentti on ilman heidän suostumustaan määrännyt kyseisessä asiassa toimivaltaiseen jaostoon heidän tässä tuomioistuimessa olevasta vakituisesta jaostostaan ilman, että heillä on ollut tätä ennen mahdollisuus riitauttaa määrääminen puolueettoman ja riippumattoman tuomioistuimen menettelyssä, joka täyttää perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklan vaatimukset ja joka on käsillä olevan asian kaltaisissa olosuhteissa riippumaton, puolueeton ja etukäteen lailla perustettu tuomioistuin, joka tarjoaa yksityishenkilölle tehokkaan oikeussuojan unionin oikeuteen kuuluvilla aloilla.
- 10 Jos tuomioistuin toteaa, että tuomarilla, joka on määrätty muuhun kuin siihen jaostoon, jossa hänellä on virka, on oltava oikeus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon tällaista päätöstä vastaan riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen menettelyssä, joka täyttää perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklan mukaiset vaatimukset, ja että ylimmän tuomioistuimen kolmen tuomarin kokoonpano, johon kuuluu kaksi tuomaria, jotka on ilman heidän suostumustaan määrätty toiseen jaostoon ilman, että heillä on aiemmin ollut mahdollisuus käyttää nämä vaatimukset täyttävää oikeussuojakeinoa, ei ole riippumaton, puolueeton ja etukäteen lailla perustettu tuomioistuin, joka takaa yksityishenkilölle tehokkaan oikeussuojan unionin oikeuteen kuuluvilla aloilla SEU 19 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, mukaisesti, kassaatiovalitusta ei voida käsitellä tässä kokoonpanossa ja ylimmän tuomioistuimen presidentti, joka johtaa siviilijaostoa, on velvollinen muuttamaan tätä kokoonpanoa vastaavalla tavalla.
- 11 Käsillä olevan asian suhde unionin oikeuteen on kaksijakoinen. Ensiksi Sąd Najwyższyn siviilijaoston toimivaltaan kuuluvat asiat, joissa on kyse unionin oikeuden tulkintaa ja soveltamista koskevista kysymyksistä. Tämän vuoksi on tutkittava, täyttävätkö siviilijaosto tai sen kokoonpanot – joihin kuuluu tuomareita, jotka Sąd Najwyższyn ensimmäinen presidentti on päätöksellään määrännyt tähän jaostoon muista jaostoista – SEU 19 artiklan 1 kohdan toisesta alakohdasta

ilmenevät vaatimukset, jolloin tämä kysymys on merkityksellinen kaikkien sellaisten asioiden osalta, joita siviilijaostojen tällaiset kokoonpanot käsittelevät. Toiseksi Sąd Najwyższy ensimmäisen presidentin päätökset koskevat tämän tuomioistuimen tuomareita, jotka kuuluvat varsinaisesti työ- ja sosiaaliturva-asioiden jaostoon, jonka toimivaltaan kuuluvat asiat, joissa ilmenevillä kysymyksillä on yhteys unionin oikeuden tulkintaan ja soveltamiseen, joten on päätettävä, loukkaako kansallisessa lainsäädännössä säädetty ja nyt esillä olevassa asiassa sovellettu mahdollisuus määrätä heidät ilman heidän suostumustaan Sąd Najwyższy toiseen jaostoon ilman, että näille tuomareille annetaan oikeus oikeussuojakeinoon heidän määräämistään koskevaa päätöstä vastaan riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen menettelyssä, joka täyttää perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklan mukaiset vaatimukset, heidän riippumattomuuttaan ja itsenäisyyttään.

- 12 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin vetoaa analogian unionin tuomioistuimen 6.10.2021 antamassa tuomiossa *W. Ż.* (Ylimmän tuomioistuimen ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevä jaosto – Nimittäminen) (C-487/19, EU:C:2021:798). Se huomauttaa, että ylimmän tuomioistuimen tuomarin määrääminen ilman hänen suostumustaan tämän tuomioistuimen toiseen jaostoon tietyksi ajaksi ei tarkoita muodollisesti tuomarin siirtoa toiseen tuomioistuimeen tai saman tuomioistuimen toiseen jaostoon, mutta sen vaikutukset ovat kuitenkin lähes yhtä kauaskantoiset ja lähes yhtä painavat kuin tällaisen siirron vaikutukset. Tätä arviota vahvistaa se, että tuomarin, joka on määrätty vakituisesta jaostostaan toiseen ylimmän tuomioistuimen jaostoon, on jatkettava täysimääräisesti asioiden käsittelyä vakituisessa jaostossaan ja lisäksi ratkaistava oikeusriitoja siinä jaostossa, johon hänet on määrätty. Lisäksi tällainen tuomari joutuu yhtäkkiä käsittelemään oikeusriitoja, jotka ovat erilaisia kuin ne, joita hän on tähän asti käsitellyt ja joihin hän on tavanomaisesti valmistautunut ja pätevä. Tällainen määrääminen vaikeuttaa näin ollen huomattavasti tuomarin velvolluuksien hoitamista, jolloin tällaisen määräämisen uhkaa voidaan käyttää tuomaria kohtaan painostusvälineenä, jonka tarkoituksena on vaikuttaa hänen tuomiovallan käyttönsä suuntaan.
- 13 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin painottaa, että asioiden jakaminen ylimmän tuomioistuimen yksittäisille jaostoille niiden aiheen mukaan ei ole pelkästään muodollista ja sattumanvaraista jakamista, vaan sen perustavaa laatua olevana oikeutuksena on se, että valtion oikeusjärjestelmässä voi ilmetä paljon erilaisia oikeusriitoja, jotka edellyttävät erilaista pätevyyttä ja asiakohaista koulutusta. Ylimmän tuomioistuimen tuomarin virkaa hakeva tuomari ilmoittaa jaoston, jossa hän haluaa harjoittaa virkaansa, jolloin hänen pätevyytensä tarkistetaan nimittämismenettelyssä siltä osin, täyttääkö hän edellytykset käsitellä asioita, jotka kuuluvat hänen ilmoittamansa jaoston toimivaltaan. Tässä yhteydessä on myös tärkeää, että välttämätön sääntö oikeudesta saada asia käsitellyksi tuomioistuimessa edellyttää, että yksityishenkilöt voivat luottaa siihen, että heidän asiansa käsittelee viimeisen oikeusasteen kansallisessa tuomioistuimessa (ylimmässä tuomioistuimessa) ratkaisukokoonpano, johon kuuluu vain sellaisia tuomareita, jotka tuntevat asian ja jotka ovat valmistautuneet

käsittämään kyseisen asian kaltaisia asioita, eikä ratkaisukokoonpano, johon kuuluu (myös) tuomareita, jotka käsittelevät tavanomaisesti toisenlaisia asioita.

TYÖASIAKIRJA